

rendezvényeiken való részvétel, tanulmányutak, alapítványi támogatások stb.) hasznosításához. Ez különösen a sajátos honi hiányosságok (rossz idegennyelvtudás, a korszerű technika elégtelen ismerete, rendszerszervezésben való járatlanság stb.) mielőbbi felszámolása érdekében kívánatos és fontos.

A továbbképzés egyéb aktuális témái: a szakmaváltás könyvtári segítésére való felkészítés, a könyvtári gazdaságtan elsajátítása, a könyvtári környezet tanulmányozásához szükséges ismeretek elterjesztése, pályaképvizsgálatok elősegítése. E tekintetben továbbra is szükséges a Matrica slovenská, a képző intézmények és a nagyobb könyvtári központok együttes, koordinált munkája. A továbbképzési formáknak is változatosabbaknak kell lenniük; nagyobb teret kell biztosítani a levelező képzésnek, illetve a rá való beiskolázásnak, valamint az egyéni továbbképzés, az autodidakszis támogatásának.

Véget kell vetni a „továbbképzés a továbbképzésért” szemléletnek. A továbbképzés hozzon hasznot mind a munkahelynek, mind az egyénnek (pl. járjon béremeléssel). Ha az egyén megtapasztalja, hogy a több ismeret egyszerűs mind anyagi előnyt is jelent számára, bizonyára fizetni is hajlandó lesz a továbbképzési akciókban való részvételéért.

(Futala Tibor)

Lásd még 179

Egyesületek, konferenciák

91/201

ZONIN, A.S.: Demokratičeskoe dviženie bibliotekarej segodnâ = Sov.Bibliotekoved. 1990. 6.no. 34-37.p.

A könyvtárosok demokratikus mozgalma – napjainkban

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Érdekvédelem; Könyvtárosi hivatás

A Szovjetunióban az utóbbi időben számos könyvtáros egyesület és szövetség alakult. Ezek vagy területi vagy szakmai alapon szerveződnek.

Közös céljuk a szakmai önkormányzat megvalósítása. Mindazonáltal ezek az alakulások nincsenek kedvező helyzetben, egyfelől a képlékeny társadalmi és gazdasági helyzet miatt, másfelől amiatt, hogy nem rendelkeznek demokratikus tapasztalatokkal, bár mindegyikük a demokrácia, a pluralizmus, a glasznosztj és a kollegialitás jegyében kíván tevékenykedni.

Célszerű volna, hogy ezek az új egyesületek és szövetségek valamiféle országos szervezetbe integrálódjanak. Korántsem avégett, hogy egy újabb központi „instancia” jöjjön létre. A központi tömörülésnek a koordinálás és a segítség volna az értelme és a célja.

Működése főként a jogszabályok kezdeményezésére, a tudományos szakvéleményezésre, a könyvtáros szakma szociális jogainak és gazdasági érdekeinek védelmére, a tájékoztató tevékenységre és a külföldi kapcsolatok kiépítésére és tartására terjedne ki.

Az országos szervezet föderatív alapon működne, s ennek megfelelően a neve is ezt tükrözné (a Szovjetunió Könyvtáros Egyesületeinek és Szövetségeinek Föderációja). Az önkéntesen vállalt tagságot az országos szervezet nem kötné semmiféle szintbeli, szabályzati elvárásokhoz.

Egyébként az országos szervezet létrehozására már több egyesülettől-szövetségtől érkezett javaslat, s néhány alapszabályi tervezet is készült. A következő lépésként az „eszme” és gyakorlati megvalósításának módja vitatandó meg, remélhetőleg igenlő eredménnyel.

(Futala Tibor)

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

91/202

LINE, Joyce: National libraries around the world 1988-1989. A review of the literature = Alexandria. 2.vol. 1990. 1.no. 1-27.p. Bibliogr. 97 tétel.

A nemzeti könyvtárak világszerte, 1988-1989. Szakirodalmi szemle

Nemzeti könyvtár; Szakirodalmi szemle [forma]

A felmérés a szakirodalom – főleg az egyes nemzeti könyvtárak évi jelentései – alapján először témacsoportok szerint foglalja össze az illető könyvtárak 1988-89-es tevékenységét: Új épületek és átépítések (Dánia, Franciaország, Indonézia, Japán); Jogi szabályozás; Állományépítési politika (Ausztrália, Egyesült Királyság); Kötelempéldány (Finnország, Norvégia); Katalógusok és bibliográfiák (Ausztrália, Ausztria, Kína, Franciaország, Kenya, Hollandia, Nigéria, Spanyolország, Egyesült Királyság, Skócia, Egyesült Államok); Állományvédelem (Franciaország, Indonézia, Jamaica, Málta, Svédország, Egyesült Királyság, Egyesült Államok). Ezután az egyes országok szerepelnek betűrendben, köztük Magyarország is.

91/203

STEPHENS, Andy: Financial management practices in national libraries = Alexandria. 2.vol. 1990. 2.no. 1-25.p.

Hogyan gazdálkodnak a nemzeti könyvtárak?

Felmérés; Gazdálkodás -könyvtárban; Nemzeti könyvtár; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Támogatás -pénzügyi -társadalmi; Térítési szolgáltatás

A nemzeti könyvtárak igazgatóinak konferenciája (Conference of Directors of National Libraries) 1989-ben felmérést végzett a nemzeti könyvtárak pénzgazdálkodási gyakorlatáról. A cél a jelenlegi irányzatok és gyakorlatok feltérképezése és dokumentálása volt, hogy segítséget nyújthassanak a kollégák pénzügyekkel kapcsolatos problémáinak a megoldásához. A következő területeket vizsgálták: a nemzeti könyvtárak finanszírozása, pénzgazdálkodási információs rendszerek, térítési szolgáltatások, költségvisszatérülés és teljesítményértékelés. A felmérésből kiderült, hogy a nemzeti könyvtárak fő anyagi támogatói továbbra is a központi kormányzatok, és a finanszírozás általános képe meglehetősen

sötét. A válaszolók többsége azt jelezte, hogy mind egyéni használóknak, mind könyvtáraknak nyújt térítési szolgáltatásokat, bár a részletes eredmények azt mutatták, hogy néhány nemzeti könyvtárban a pénzgazdálkodási infrastruktúra – kereskedelmi vonatkozásban – kevésbé volt fejlettségű, mint ahogy azt ezek a jelzések sugallták.

(Autoref.)

91/204

LINE, Maurice B.: Do we need national libraries, and if so what sort? An assessment in the light of and analysis of national library and information needs = Alexandria. 2.vol. 1990. 2.no. 27-38.p.

Szükség van-e nemzeti könyvtárakra, és ha igen, milyenekre? Áttekintés a szükségletek elemzése alapján

Igény; Nemzeti könyvtár

Nem szabad azt hinni, hogy minden országnak szüksége van egy nemzeti könyvtárra, vagy hogy a létező nemzeti könyvtáraknak a tradicionális irányokban kell fejlődniük. Mindenekelőtt fel kell mérni és elemezni kell azokat a könyvtári és információs szükségleteket, amelyeket nemzeti szinten kell kielégíteni, és azokat az alternatív lehetőségeket is, amelyekkel ezek az igények kielégíthetők. Az alternatívák széles körűek, s csak néhány feltételezi ezek közül egy nemzeti könyvtár meglétét, mások más könyvtárakra, ill. kereskedelmi intézményekre épülnek. A választást több tényező befolyásolja, különösen az ország mérete és fejlettségi szintje, és a választás során több irányelvet kell érvényesíteni, de a döntő szempont a relatív költséghatékonyság kell hogy legyen. Nincs semmilyen olyan funkció, amely kizárólagosan nemzeti könyvtárat követel, bár sok esetben ez a legjobb megoldás.

(Autoref.)

91/205

SMITH, Robert: National libraries project on CD-ROM = El.Libr. 8.vol. 1990. 6.no. 412-414.p.

Nemzeti könyvtárak CD-ROM projektjei

CD-ROM; Nemzeti bibliográfia; Nemzeti könyvtár

1989-ben Nagy-Britannia, Franciaország és az NSZK együttműködve adta ki nemzeti bibliográfiáját CD-ROM-on, kompatibilis formában. Az együttműködés sikere nyomán felmerült a gondolat: a programot ki kellene terjeszteni a többi európai országra is. Az Európai Közösségek Bizottsága (Commission of the European Communities, CEC) ebben az időben dolgozta ki akciótervét az európai könyvtárak számára (Action Plan for Libraries), amelynek első feladatköre (action level one) a géppel olvasható nemzeti bibliográfiákra vonatkozik, s így összhangban van a nemzeti könyvtárak CD-ROM projektjeinek európai szintű egybehangolásával. Miután a CEC vállalta a program irányítását és finanszírozását a kezdeti, „definíciós” szakaszban, kiválasztották a résztvevőket: Egyesült Királyság – British Library, London; Franciaország – Bibliothèque Nationale, Párizs; NSZK – Deutsche Bibliothek, Frankfurt; Hollandia – Royal Library, Hága; Dánia – Royal Library, Koppenhága; Portugália – Biblioteca Nacional, Lisszabon; Olaszország – Biblioteca Nazionale, Firenze.

A projektet ezután kilenc részprogramra bontották, és a vezetést és finanszírozást ettől kezdve a British Library vette át. A részprogramok a következők:

1. A CD-ROM-on lévő bibliográfiai adatok visszakeresési interfészével szembeni elvárások definíciója. Felelős: Royal Library, Koppenhága.

2. A különböző MARC formátumok konverziójának eszközei. Felelős: Deutsche Bibliothek, Frankfurt.

3. Egy alapvető európai karakterkészlet megtervezése. Felelős: Biblioteca Nazionale, Firenze.

4. Többnyelvű használói interfész. Felelős: Bibliothèque Nationale, Paris.

5. Online kapcsolatok biztosítása CD-ROM-ról. Felelős: British Library, London.

6. A CD-ROM bekapcsolása a helyi rendszerekbe. Felelős: British Library, London.

7. Közös menü-interfész az eltérő CD-ROM-okhoz. Felelős: British Library, London.

8. Új kísérleti CD-ROM-ok (pl. szakbibliográfiák) előállítás. Felelős: Royal Library, Hága.

9. Terjesztési mechanizmusok/marketing egyezmények. Felelős: Deutsche Bibliothek, Frankfurt.

Az 1990 januárjától 1991-ig tartó projekttől kétféle típusú végterméket várnak: tanulmányokat-jelentéseket és prototípus szoftvereket.

(Novák István)

91/206

FREYRE, Elisabeth: Le CD-ROM de la BN et le projet européen = Bull.Bibl.Fr. 35.tom. 1990. 3.no. 230-232.p.

Res. angol nyelven

A Bibliothèque nationale (Paris) CD-ROM bibliográfiája és az európai nemzeti könyvtárak CD-ROM projektje

CD-ROM; Együttműködés -nemzetközi; Nemzeti bibliográfia; Nemzeti könyvtár

1988-ban a Bibliothèque nationale a British Library-vel együttműködésben kiadta első CD-ROM lemezét. A „Bibliothèque nationale française depuis 1975 sur CD-ROM” című lemez 450 ezer rekordot tartalmaz, és háromhavonta adják ki. Egy Online nevű igen hatékony, sok hozzáférési pontot biztosító szoftverrel működik. Európai szinten, hét nemzeti könyvtár egy konzorcium létrehozását határozta el azzal a céllal, hogy tanulmányozza a különféle bibliográfiákhoz való könnyű és kényelmes hozzáférést, a hatékonyabb katalogizálást, és egy közös módszert alakítson ki a CD-ROM-on rögzített bibliográfiai információk keresésére.

(Autoref.)

91/207

ANTONSSON, Birgit: The Royal Library – national library of Sweden = Alexandria. 2.vol. 1990. 2.no. 39-49.p.

A Királyi Könyvtár – Svédország nemzeti könyvtára

Feladatör; Központi szolgáltatások; Nemzeti könyvtár

A svéd nemzeti könyvtár – a stockholmi Királyi Könyvtár – tekintélyes múltat mondhat magáénak: 1661-ben történt alapításakor kötelespéldány-jogot is kapott. 1878-ban költözött mai épü-

letébe, amely azonban mára korszerűtlenné vált és kicsi lett. A könyvtár munkájának elismeréseképpen a kormány mintegy negyedmillió koronát szavazott meg rekonstrukcióra és bővítésre.

Nemzeti könyvtári jellege még erősebb hangsúlyt kapott, amikor a Tudományos és Műszaki Információs Bizottság, mely addig a tájékoztatásügyet kézbentartotta, feloszlott, és feladatainak jelentős részét a Királyi Könyvtár kapta meg. A könyvtárügy szervezésére koordináló testület létesült a nemzeti könyvtáron belül: a Könyvtártervezés és Koordináció Országos Hivatala (BIBSAM), mely főleg a tudományos könyvtárak közötti együttműködés fejlesztését tűzte ki célul. Közreműködik a könyvtári szabványosításban, a statisztikai adatgyűjtésben, konferenciákat és továbbképzéseket szervez, és kapcsolatot tart fenn a nemzetközi szervezetekkel (IFLA, FID stb.).

A nagymúltú köteleispéldány-rendelet jóvoltából mára a retrospektív nemzeti bibliográfia is elkészült, a nemzeti információs rendszer, a LIBRIS pedig szó szerint naprakész. Ez a könyvkereskedelemmel való kiváló együttműködésnek köszönhető: az előzetes bibliográfiai adatok már a kiadói tervek alapján bekerülnek az adatbázisba, a könyv beérkezte után 24 órával pedig már a végleges rekord váltja ezt fel. A LIBRIS 1988 óta működik és nemcsak a svéd nemzeti bibliográfiát (1976-tól) tartalmazza, hanem a kormányzati kiadványok (1983-tól) és a külföldi kiadványok központi katalógusának (1970-től) adatbázisát, valamint a skandináv országok központi katalógusát is. A rendszerbe eddig 30 könyvtár kapcsolódott be, további 400 pedig online kapcsolattal rendelkezik. A használatot egy PC-alapú menüvezérelt interfész könnyíti meg. A LIBRIS-nek további fontos szerep fog jutni a könyvtárak katalógusának retrospektív konverziójában, ami országos szinten egyelőre nincs koordinálva.

A Királyi Könyvtár a nemzeti dokumentumkincs megőrzéséért is sokat tesz: a papíriparral együttműködve kutatja a romló papír tömeges megmentésének lehetőségét, és kísérleteket folytat hosszú élettartamú papír gyártása érdekében is. A kormány decentralizált munkahelyteremtő programjának megfelelően az állományvédelmi laboratóriumi munkákat egy északsvédországi városban végeztetik, ahol a bányászati tevékenység az elmúlt néhány évben erősen visszaesett.

(Kaposváriné Dányi Éva)

91/208

HÄKLI, Esko: Helsinki University Library – the national library of Finland = Alexandria. 2.vol. 1990. 1.no. 29-39.p.

A helsinki egyetemi könyvtár – Finnország nemzeti könyvtára

Egyetemi könyvtár; Nemzeti könyvtár

A 350 éves fennállását 1990-ben ünneplő Helsinki Egyetem Könyvtára az egyetem keretén belül, de önállóan gazdálkodó intézményként működik és tölti be a nemzeti könyvtári funkciót Finnországban, egyben a művészetek és humán tudományok országos szakkönyvtára. Státusa a hagyomány alapján alakult ki, a most készülő Helsinki Egyetemi Törvény első ízben fogja jogszabályba rögzíteni az Egyetemi Könyvtár helyét a finn könyvtári rendszerben.

A könyvtár természetesen gyűjti a finn patriotika irodalmat, ezenkívül néhány egyedülálló történeti gyűjteménye is van, pl. az 1827-1917 között nyomtatott oroszországi kiadványok köteleispéldányaiból álló gyűjtemény, vagy a világhírű térképgyűjtemény, mely a térképészet történetét kutató szakemberek körében közismert.

A finn nemzeti könyvtár mindössze egyetlen köteleispéldányt kap a nyomdák termékeiből, ezért azt semmiképp sem kölcsönözheti. Nemrég elkezdett kölcsönözhető példányokat is gyűjteni, hogy óvja az archív példányokat, de a könyvtárközi kölcsönzéseket más könyvtárakhoz kell irányítania. Ehhez a tevékenységhez a tervek szerint az online katalógusok országos hálózata fog segítséget nyújtani. A szolgáltatások körét a zenei részleggel fogják bővíteni, ahol az 1981 óta köteleispéldányként kapott hangfelvételeket lehet majd meghallgatni. A könyvtár állományvédelem szempontjából a mikrofilmzésre rendezkedett be, így a legkeresettebb finn könyveket és az értékes orosz könyvgyűjteményt szélesebb körben hozzáférhetővé tudja tenni. Mikkeliben korszerű mikrofilm-laboratóriumot készülnek üzembehelyezni.

Finnországban már megvalósult a MARC-alapú, közös katalógizáló rendszer, ami a nemzeti szabványosítás magas fokát feltételezi. A nemzeti könyvtár két másik köteleispéldány-jogú könyvtárral és a Könyvtárellátóval közösen hozza létre

a nemzeti bibliográfiai adatbázist és terjeszti a gépi rekordokat a könyvtárak körében. Felelős a nemzeti tárgyszórendszer karbantartásáért és elterjesztéséért, és Finnországnak az UNESCO ISDS-programjában való részvételéért. A nemzeti bibliográfia havi nyomtatott füzetein és éves kumulációján kívül kiadja a Finn Történettudományi Bibliográfiát. 1972 óta működteti az online hozzáférésű FINUC-S nevű adatbázist, mely a finn könyvtárakban található folyóiratok központi katalógusa, ezenkívül gondolja az északi államok központi folyóiratkatalógusát is. Nagy vállalkozása a finn retrospektív nemzeti bibliográfia (1488-1827) és az Ural-vidékre vonatkozó irodalom bibliográfiájának (1917-1987) létrehozása.

A katalógizálási és bibliográfiai munkát 1972, ill. 1977 óta számítógéppel végzik, de csak 1989-ben helyezték üzembe a VTLS nevű integrált könyvtári rendszert a Helsinki Egyetemi Könyvtárban. Azonban a tervek szerint valamennyi egyetemi könyvtár és más nagykönyvtárak is ezt a rendszert fogják alkalmazni, és ezeket országos rendszerré fogják összekapcsolni (LINNEA).

Egyetemi és nemzeti könyvtár szimbiózisából a könyvtár számára előnyök is, de főképp hátrányok származnak, javuló szolgáltatásai révén azonban egyre erősebb hatást képes gyakorolni Finnország könyvtári helyzetére.

(Kaposváriné Dányi Éva)

91/209

RUGAAS, Bendik: Developing a new national library in Norway = Alexandria. 2.vol. 1990. 1.no. 41-49.p.

Új nemzeti könyvtár kiépítése Norvégiában

Fejlesztési terv; Feladatkör; Könyvtártelepítés; Nemzeti könyvtár

A nemzeti könyvtár működésének kulskérdése a köteleespéldány-szolgáltatás megfelelő jogi szabályozása. Napjainkban minden országnak felül kell bírálnia az erre vonatkozó jogszabályt, mert ma már nem lehet figyelmen kívül hagyni a nem papír hordozón megjelenő információt, mely ugyanolyan fontos része egy nemzet kultúrállis örökségének, mint a csak papíron ránk maradt tudás. A dokumentumok mennyiségének fel-

duzzadása miatt pedig újra kell gondolni a válogatás szempontjait és a megőrzés módját. Az sem biztos, hogy az egész feladatnak egyetlen intézmény kell, hogy eleget tegyen.

Norvégiában a nyolcvanas évek végén elérkezettnek látták az időt, hogy az 1939 óta változatlan köteleespéldány-rendeletet újraalkossák. Emellett felmerült annak az igénye, hogy a hagyományosan nemzeti könyvtári funkciót betöltő Oslo-i Nemzeti Könyvtárat fokozatosan tehermentesítsék, és egy új, önálló nemzeti könyvtárat létesítsenek az északi Mo i Rana városban. Mivel a kis iparvárosban még nem áll rendelkezésre megfelelően képzett munkaerő és a kutatómunkának sincs még hagyománya, a terv végrehajtásának első lépcsőjében a fölőspéldány-központot, egy mikrofilm-laboratóriumot és folyóiratraktárt költöztetnek oda, és a régi cédulakatalógus konverzióját kezdik meg. Második lépésként oda kerül a köteleespéldány-elosztás, az archív példányok raktára, az ISBN és ISSN iroda és a nemzeti ISDS központ, a nemzetközi csere, a könyvkötő és restaurátor műhely és az „új médiák” laboratóriuma. Végül majd átköltözik a nemzeti bibliográfia, és a Kormányzati Kiadványok Bibliográfiájának szerkesztősége is, a Norvég Központi Katalógus, a Kutatási Tervek adatbázisa és a hang- és vizuális dokumentumok köteleespéldányainak fogadóállomása.

Az első köteleespéldány-rendelet elfogadásának 50. évfordulóján, 1989-ben írták alá az új norvég törvényt a köteleespéldányokról. Ebben benefoglatatik, hogy valamennyi publikált dokumentumot, legyen az nyomtatott, sugárzott, vagy elektronikus úton terjesztett, meg kell őrizni a jövőnek. A nyomtatott dokumentumokból hét, az audiovizuális dokumentumokból kettő példányt kell beszoigáltatni, a sugárzott műsoroknak pedig egy leírt példányát őrizi a nemzeti könyvtár.

Eközben kirajzolódtek a közeljövő problematikus pontjai: az információtechnológia és a személyzet megfelelő képzésének kérdése, s ami ezeket is meghatározza: az anyagi források megléte és a politikai döntések iránya. Ezeknek és a norvég könyvtári rendszer egészének vizsgálatával, valamint ajánlások készítésével két bizottságot is megbízott a kormány 1990 folyamán, amely munkálatok eredményeit más országok is alapul vehetik új könyvtárpolitikájuk kialakításánál.

(Kaposváriné Dányi Éva)

Az új-zélandi Nemzeti Könyvtár*Feladatkör; Nemzeti könyvtár*

Új-Zéland könyvtárügyét meghatározza, hogy népességének kb. 15%-át a még törzsi szerveződésben élő őslakos maori nép alkotja, melynek könyvtári szükséglete erősen eltér az Európából csak az utóbbi 150 évben bevándorolt többség igényeitől. A könyvtárügy vezető intézménye a Nemzeti Könyvtár, melynek magját Alexander Turnbull magángyűjteménye alkotja. Az Új-Zélanddal és a csendes-óceáni régióval foglalkozó gyűjtemény 1918-ban került állami tulajdonba. A század közepe táján megalakult a Vidéki Könyvtári Szolgálat és az Iskolai Könyvtári Szolgálat, majd a központi szolgáltatások iránt mutatkozó igény életre hívta a Nemzeti Könyvtári Szolgálatot. Az 1966-ban létrejött Nemzeti Könyvtár központi koordináló szerepet vállalt magára, de ma már arra törekszik, hogy a helyi könyvtárak minél nagyobb önállóságra tegyenek szert.

A nyolcvanas években új szakasz kezdődött a könyvtár életében: beköltözött új épületébe, és kikerült az Oktatási Minisztérium fennhatósága alól – önálló minisztériumot kapott, ezáltal közvetlenül a kormánynak felelős. A pénzügyi támogatás és a személyzet csökkenése hatékonyabb munkára ösztönözte, és szolgáltatásait így is bővíteni tudta. Kiemelt feladatának tartja a nemzeti dokumentumkincs megőrzése és a történelem kutatása által a nemzeti identitástudat fejlesztését, és a dokumentumokhoz való egyenlő hozzáférés biztosítását valamennyi állampolgárnak. Ennek ma már csak úgy tud eleget tenni, ha szolgáltatásait a helyi könyvtárak működésének támogatására összpontosítja.

Szolgáltatásai: a pusztuló történeti források megőrzése és mikrofilmezése; könyvtárközi kölcsönzés és másolatszolgáltatás; nemzeti bibliográfia és referálós-indexelő szolgáltatás (Index New-Zealand), mely 1984 óta online kereshető és mikrofilmlapon is megrendelhető. Az árképzés lehetővé teszi, hogy a könyvtár az információpiacon növekvő befolyásra tehesen szert. Feladata még, hogy a kormányt könyvtárpolitikai kérdé-

sekben tanácsokkal lássa el, valamint hogy a kis közművelődési könyvtárakat bibliográfiai rekordokkal és egyéb módon támogassa – ebben a munkában különös súlyt helyez a maori közösségi könyvtárakra, latba vetve befolyását a helyi önkormányzatokra. A gépi adatbázisok fejlett rendszerét tartja fenn: az Új-Zélandi Bibliográfiai Hálózat (New Zealand Bibliographic Network) központi monográfia-katalógusként működik és lehetőséget ad a könyvtárközi kérések automatizált kezelésére; a FIND nevű adatbázis pedig a folyóirat-állományokat tartja nyilván.

A jövő tervei között szerepel, hogy a könyvtár növelje a történeti forrásokhoz való hozzáférés lehetőségét bibliográfiai feltárás és másolatszolgáltatás útján. Segíteni kell meghatározni a viszonyt a maori kulturális örökséget birtokló könyvtárak és a törzs között, fejleszteni kell az adatbázisokat. Mindezt a felhasználók igényeinek maximális figyelembevételével, hiszen ha a szolgáltatás minősége a közösség számára nem éri meg a ráfordításokat, ez kérdésessé teszi a könyvtár jövőjének létét.

(Kaposváriné Dányi Éva)

Egyetemi és felsőoktatási könyvtárak

Res. angol nyelven.

Egyetemi könyvtárak és regionális együttműködés*Egyetemi könyvtár; Együttműködés -regionális*

Franciaországban a könyvtárközi kölcsönzésnek már akkor is megvolt a maga jól bevált gyakorlata, amikor a nyolcvanas években a kulturális minisztérium könyvtári igazgatósága ezt a tevékenységet komolyan felkarolta. Ösztönözte a könyvtárak regionális együttműködését. A két minisztérium – a kulturális és az oktatási – különválása után az egyetemi könyvtárak úgy érezhették, hogy ez a kooperáció csak a közkönyvtá-

rakra vonatkozik. Szerencsére ezt a kettősséget a mindennapok gyakorlata túlhaladta. A szerző, aki egyetemi könyvtáros, e téren szerzett öt éves tapasztalatairól számol be.

Franche megyében a közművelődési könyvtárosok munkadokumentumot készítettek a regionális együttműködésről. Való igaz, hogy az egyetemi könyvtárak másfajta feladatot látnak el, mint a közkönyvtárak, de egy ilyen szervezetben való részvétel az ő munkájukat is könnyíti. A Franche megyei Besancon egyetemi könyvtára sokrétű állománnyal rendelkezik, központi katalógusa a periodikák vonatkozásában is része a nemzeti központi katalógusnak. Ebből következik, hogy a széles körű regionális együttműködésből nem maradhat ki, különösen fontosak bibliográfiai szolgáltatásai.

A Franche megyei regionális együttműködési egyesület segítséget nyújt az egyetemnek a régi könyvek és dokumentumok restaurálásában, mert annak költségvetése ezt a munkát teljes egészében nem tudná fedezni. A könyvtárak összefogásából született az interregionális restauráló központ, amely a hatósugarába tartozó könyvtárakat szolgálja. Még mindig olcsóbb ennek költségeihez hozzájárulni, mint saját műhelyt fenntartani.

Szakmai kérdésekben a könyvtárosok mindig is együttműködtek. A besanconi regionális együttműködési központ a dijonival egyetemben a Francia Könyvtáros Egyesület helyi szervezeteként működik. Továbbképzési és képzési lehetőséget biztosít a könyvtárosok számára. Például az egyetemi könyvtár gyakorlati idejüket töltő könyvtárosokat foglalkoztat, akik így a gyakorlatban is elsajátíthatják a minimális ismereteket.

Ugyancsak az együttműködés keretében az egyetemen rövidesen bevezetik a dokumentációs szolgáltatásokat, ezért megkezdtek a könyvtártechnikusok képzését. A képzésnek ez a formája azért is fontos, mert az állam csak felsőfokú képzést nyújt.

A közhasznú információs szolgálat az a terület, amely az egyetemi könyvtárat kevésbé érinti, de anyagának kölcsönzésével, referenz szolgálatával igyekszik a közkönyvtárakat segíteni, annál is inkább, mert az információk eljutnak a környék fiatal olvasóihoz is, az egyetem posztgraduális hallgatóihoz.

Mindebből következik, hogy az együttműködés az egyetemi könyvtáraknak legalább olyan fontos, mint a közkönyvtáraknak.

(Gyimót Ágnes)

Lásd még 176, 208, 258

Közművelődési könyvtárak

91/212

WILLIAMS, Patrick: How should the public library respond to public demand? = Libr.J. 115.vol. 1990. 17.no. 54-56.p.

Hogyan elégítse ki a közművelődési könyvtár az olvasók igényeit

Igény; Közművelődési könyvtár; Szolgáltatások

Régi és eldönthetetlennek tűnő kérdés: a közművelődési könyvtár azt adja-e használóinak, amit ők akarnak, vagy azt, amit akarniuk kellene. Pedig van rá megoldás, ha abból indulunk ki, hogy hogyan elégíti ki az amerikai társadalom a javak és a szolgáltatások iránti keresletet.

Különbséget kell tenni azon javak és szolgáltatások között, amelyeket a közönség óhajtott és egyben szüksége is van rájuk, s azok között, amelyeket ugyan óhajtott, de valójában nincs rájuk szüksége. S hogy mi tartozik az első kategóriába, az hiányuk romboló következményeiből állapítható meg.

Az óhajoknak nincs felső határuk, a szükségletek viszont behatárolhatók és praktikus jellegűek.

Amerikában a magánszektor egyaránt érintett a szükségletek és az óhajok kielégítésében. A nyilvános szektor csak akkor foglalkozik áruk és szolgáltatások nyújtásával, ha a magánszektorra való hagyatkozás nemkívánatos következményekkel jár; ebből a szempontból csak azok az áruk és szolgáltatások jöhetnek számításba, amelyek egyaránt kívánatosak és szükségesek, s amelyekről a magánszektor nem tud vagy nem megfelelőképpen tud gondoskodni.

A nyilvános szektor nem elégíthet ki olyan óhajokat, amelyek nem szükségletek. A pénzeszközök korlátozottsága még azt sem engedi meg, hogy minden szükségletet kielégítsen. A közöségtől beszedett adóból csak azt szabad finanszírozni, aminek hiánya hátrányosan érinti a társadalmat; egyébként a magánszektor is részt vehet a szükségletek kielégítésében. Sőt: a

nyilvános szektor kizárólag azokat a szükségleteket lássa el árukkal és szolgáltatásokkal, amelyek kielégítésére a magánszektor képtelen, hiszen a rendelkezésre álló erőforrások végesek.

A fenti megfontolások alapján lehet válaszolni azokra a kérdésekre, amelyek a közművelődési könyvtár által nyújtott, igénytelen szórakozást szolgáló könyvekre vagy manapság a Flashdance-típusú vagy akciófilm-videokazetták szolgáltatására vonatkoznak.

A könyvtárak nem szolgáltatathatják egyszerűen azt, amit az emberek kívánnak: ez azt jelentené, hogy egy kisebbség (a könyvtárhasználók) érdekeinek vetik alá a közpénzek felhasználását. Ezért a könyvtárosoknak mindekelőtt ki kell alakítaniuk az óhajokat és a szükségleteket illető álláspontjukat, továbbá azt, hogy ezeket kiknek és milyen feltételek mellett kell kielégíteniük.

(Papp István)

91/213

RUŽEKOVÁ, Elena: Ako d'alej? = Čítateľ. 39.roč. 1990. 11.no. 390-391.p.

Csehszlovákia: hogyan tovább a közművelődési könyvtárakkal?

Közművelődési könyvtár

Szlovákiában folyik a csehszlovák könyvtári törvény (53/1959.sz.) felülvizsgálata. A cél: új, nemzeti törvény kimunkálása. A régi törvényt a felülvizsgálat során mind koncepciójában (irányítási, tartalmi és szervezeti következetlenségek), mind végrehajtását illetően sok kritika éri.

Ahhoz, hogy a majdani nemzeti törvény megfelelhessen az integrálandó könyvtár- és tájékoztatásügy stratégiai követelményeinek és céljainak, a következő problémákat kell megoldani:

Az irányításban integrálni kell a könyvtári és tájékoztatási rendszert, a könyvtárügyön belül a szakmai követelményeknek megfelelően kell megoldani az integrációt, a kooperációt és a koordinációt, erős regionális könyvtári-tájékoztató központokat kell kialakítani, amelyek szerves kapcsolatban állnak az egyes szakkönyvtári hálózatokkal és központjaikkal, miközben a rendszer fenntartását és irányítását a decentralizált

irányítással és önkormányzati felhatalmazásokkal is összhangba kell hozni.

Tartalmi vonatkozásban rendezni kell a könyv- és folyóiratkiadással való kapcsolatokat, át kell értékelni és a társadalom szükségleteinek megfelelően módosítani a könyvtárak állománystruktúráját, korszerűsíteni kell a könyvtárak tájékoztatói apparátusát és központi katalógusokat kell szervezni, meg kell oldani az állományépítés és védelem kérdéseit, javítani kell a szolgáltatások tartalmát. Mindennek összefogásaként ki kell építeni az integrált könyvtári-tájékoztatói rendszert a legkorszerűbb technika igénybevételével.

A szervezet terén az a fő feladat, hogy az országos és a regionális szint között optimális munkamegosztás és együttműködés épüljön ki, s ennek eredményeként Szlovákia egész területén kiegyensúlyozott könyvtári és szakirodalmi információs ellátás valósuljon meg.

A könyvtár- és tájékoztatásügynek érdeke, hogy létjogosultságát, céljait minél szélesebb társadalmi környezetben hangoztassa, ui. az igazgatás decentralizálása és az önkormányzati jogosítványok erősödése következtében fennáll a veszély: az új államigazgatási és önkormányzati apparátus tájékoztatatlansága folytán nem kívánatos fejlemények, súlyos visszaesések is előfordulhatnak a könyvtári-tájékoztatói rendszer helyzetében.

(Futala Tibor)

91/214

ADAMS, Cris: A moving experience = Libr.J. 115.vol. 1990. 21.no. 91-92.p.

Egy könyvtárköltözés tapasztalatai

Költözés; Közművelődési könyvtár

Hobbs város (New Mexico) közművelődési könyvtárának kétszeri költöztetési tapasztalatait ismerteti az igazgató. A könyvtárárpület bővítése miatt a 81 ezer kötetes állományt, a technikai felszereléseket és a munkahelyeket átmenetileg át kellett telepíteni egy négy nagy teremből álló raktárba, majd egy év múlva vissza. Mivel a könyvtár szolgáltatásait csak a legrövidebb ideig akarták szüneteltetni, a ki- és visszaköltözés minden mozzanatát gondosan megtervezték. A szolgál-

tatások fenntartása miatt időtakarékos megoldásokat kellett keresni, a munkában részt vevő személyzet biztonsága érdekében pedig a költözés optimális technikai feltételeit igyekeztek biztosítani. Az állomány csomagolása ütemterv szerint történt, először a kevésbé használt állományrészek (folyóiratok régebbi évfolyamai, újságok stb.) kerültek dobozokba. A munka során minimálisra csökkentették a teli dobozok mozgatását, a tervek szerint feliratozták a dobozokat, rajzokon jelölték mindennek az átmeneti, majd pedig a végleges helyét. A négy raktárterem szerint színcsíkokkal jelölt dobozokat a megfelelő helyre irányították. Az állomány fordított sorrendben csomagolták, megkönnyítve ezáltal a kipakolást. Mivel a bővítés során kétszeresére növekedett a férőhely, a gyarapodás várható alakulása szerint biztosították a tartalék helyet. A Dewey-számok sorrendjét nem sikerült mindig megőrizni, mert a csomagolás során az átlagostól eltérő méretű könyveket külön kezelték. Egy szellemes ötletnek köszönhetően viszonylag kevés ilyen esetre volt szükség. Költözés előtt felkérték az olvasókat, hogy kölcsönözzenek „szívből” ezen könyvek közül. Ennek ellenére elkerülhetetlen volt a polcellenőrzés.

Annak érdekében, hogy a minimálisra csökkenthessék a zárási időt, az állomány elhelyezése és a kölcsönzőhely kialakítása után azonnal megkezdték a szolgáltatásokat, és csak ezt követte a munkahelyek kialakítása. A költözési terv elkészítésénél arra is gondoltak, hogy a nyitás utáni időszak várható nagy forgalmát enyhítsék, ezért a könyveket hosszabb határidővel kölcsönözték, és az első két hetet „késedelmi díj mentes időszakká” nyilvánították. Ez a módszer be is vált az ideiglenes helyre való költözésnél, de a visszaköltözéskor csődöt mondott az elképzelés, ugyanis az emberi tényezőt kifelejtették a számításokból. Mindenki kíváncsi volt az újjászületett könyvtárra, és ezért háromszorosára növekedett a forgalom.

(Pappné Farkas Klára)

91/215

IEGL, Elke A.: Zur notwendigen Strukturreform der Öffentlichen Bibliotheken in der ehem. DDR = Bibliotheksdienst. 24.Jg. 1990. 10.no. 1365-1369.p. Bibliogr.

A szervezeti átalakítás szükségessége az egykori NDK közművelődési könyvtáraiban

GÜNNEL, Peter: Gleiche Grundaufgaben – verschiedene Organisationsformen kommunaler Öffentlicher Bibliotheken in Deutschland = Bibliotheksdienst. 24.Jg. 1990. 11.no. 1577-1583.p. Bibliogr.

A volt NDK és NSZK közművelődési könyvtárainak alapvető feladatai azonosak, csak szervezeti formájuk tér el. – Válasz Elke Siegl cikkére

Fejlesztési terv; Könyvtári hálózat; Közművelődési könyvtár

Kemény kérdés: hogyan illeszkedjék a volt NDK közkönyvtárainak évtizedek alatt kiépített szervezete egyrészt az új közigazgatási keretekhez, másrészt az NSZK-ban kiépült könyvtárügyhöz? A kérdésről 1990. júniusában nyilatkozatot tett közzé a berlini Könyvtárügyi Központ (Zentralinstitut für Bibliothekswesen, ZIB) „A közkönyvtárak alkalmazkodása az NDK változó közigazgatási szervezetéhez” címmel; ezt a két egykori német állam könyvtárosainak kollegiális eszmecseréi előzték meg és követték. Most élesebb és türelmetlenebb hang szólt bele a vitába: Elke A. Siegl asszony egy tartományi művelődési minisztériumból kultúrpolitikai szinten nyilatkozott, s elmarasztalta a Könyvtárügyi Központ állásfoglalását.

Elke A. Siegl szerint a Központ lényegében meg akarja őrizni az NDK korábbi könyvtári szervezeteit, pedig azok az új közigazgatási rendszerrel aligha hozhatók összhangba. Pl. a könyvtárak ellátásáért a tervezet a tartományokat és a köztársaságot is felelőssé kívánja tenni, ami elmentmond a tartományok kulturális önállóságának és a települések önkormányzati elvének. A két állam egyesülési okmányának 35. pontja leszögezi, hogy az NDK-ban eddig központilag működő kulturális intézmények a tartományok vagy az egyes települések gondozásába kerülnek, ennek megfelelően az ellátás tartományi-, ill. mindenképp előtti települési szinten történhet. Ezzel szemben a Könyvtárügyi Központ a régi hierarchikus szintek fenntartását javasolja (regionális feladatkörű fő- ill. központi könyvtárak járási és nagyközségi szinten, ellátási és módszertani feladatokkal). Az

NSZK könyvtárügyében ilyen hierarchia nincsen, a módszertani feladatokat a tartományok által működtetett szakmai ellátóhivatalok végzik el.

Siegl asszony más téren is vitázik a Könyvtárügyi Központ felfogásával. Úgy véli, irreálisan bizakodnak a könyvtárfenntartás jogi szabályozásában és a tervszámokban. Valójában azonban az önkormányzatokat csak tartományi törvényekkel lehetne kötelezni a könyvtár fenntartására, ennek azonban csak akkor lenne értelme, ha költségvetési jogszabályok támasztanák alá. Egyetlen tartományban sincs könyvtári törvény. A Könyvtárügyi Központ által javasolt tervszámok (alapellátásként 2,5-3 könyvtári egység/lakos) kitűzése: kalandorság. Még a könyvtári ellátásban kiemelkedő Schleswig-Holstein tartomány is alatta marad ennek.

A volt NDK-beli könyvtárosok jobban tennék – írja Siegl asszony – ha a megfizethetetlen hierarchia konzerválása helyett (ami mögött valószínűleg személyes pozícióérdekek állnak) az olvasók jobb ellátása érdekében minden területen revízió alá vennék a korábbi könyvtárügyüket: a szervezetet a helyi önkormányzat önállóságára építenék, az állományt tartalmilag átvizsgálnák, a tervszámokat ennek megfelelően revidéálnák, s alkalmazkodnának az eddigi 7 ezer helyett 80 ezer címet biztosító új könyvtári ellátási rendszerhez.

+ + +

A cikkekre a megtámadott Könyvtárügyi Intézetből Peter Günnel válaszolt.

A volt NDK könyvtárosai – írja – két út között választhattak: vagy rezignált passzivitással megtagadják eddigi munkájukat és annak minden eredményét, vagy együtt gondolkodva keresik a továbbvezető utat, nem zárva ki azoknak a sajátosságoknak a megőrzését sem, amiket változatlanul értéknek tartanak. A Központ munkatársai az utóbbi utat választották, abban a meggyőződésben, hogy eddigi munkájukat nem a programnyilatkozatok minősítik, hanem a segítség, amit a könyvtárak a gyerekeknek és felnőtteknek tanulmányaikhoz és munkájukhoz nyújtottak, a világkultúra értékei, melyet a lehetőségekhez képest közvetíteni tudtak. Az NSZK-beli kollégák is arra bíztatták őket, hogy az eddigiek kritikus átgondolása mellett ne tekintsék az NSZK könyvtárügyét kizárólagos mércének.

Siegl asszony cikke indokolatlanul kéri számon a vitatott állásfoglalástól az alkalmazkodást egy olyan rendhez, mely annak összeállításakor még ki sem alakult határozottan. Másrészt „az olvasók jobb ellátásáért való munkálkodást” hiányolja, jóllehet a Könyvtárügyi Központ tervei éppen ezt szolgálják. A kérdés ui. nem az, hogy ki legyen a könyvtárak elsődleges fenntartója – a helyi fenntartásnak nincsenek alternatívái – hanem az, hogy hogyan lehet a helyi önkormányzatokat megnyerni a több településre is kiterjedő, hatékony könyvtári ellátási egyesülések létrehozására. Az NDK körzeti (központi) könyvtári professzionálisan vezetett központjukkal és több kis falura kiterjedő kölcsönzőállomásaikkal ezt a kérdést sikeresen megoldották. A járási könyvtárak ugyancsak eredményesen látták el a környező településeket olyan irodalommal, melynek helyi beszerzése ott nem lett volna gazdaságos; olvasóik 20-25%-át a saját településükön kívül lakók tették ki. Ez a feladat természetesen nagyobb mennyiségű állományt is követel.

A fenti ellátási formák más országokban is működnek. A volt NDK könyvtárosainak most olyan szervezeti formát kell találniuk, mely a helyi önállóságot nem sértve hatékony kooperációval megvalósítja az állampolgárok jó könyvtári ellátását. Ez volt a Központ javaslatainak a lényege.

A területi ellátási társulások nem sértik a helyi önállóságot, erre bizonyíték a Német Könyvtárszövetség 1989-es programja, mely a több községre kiterjedő (bibliobuszos és letétes) körzeti ellátást szorgalmazza. Természetesen még számos más kooperatív ellátási rendszer is elképzelhető, ezeket alaposan mérlegelni kell. A könyvtári ellátás szervezeti formái függetlenek a közvetített tartalomtól: mindenütt kialakulhatnak jó vagy rossz szervezetek, és arra kell számítani, hogy Németország egyes tartományaiban más-más rendszer fog működni.

Végezetül Peter Günnel vitába száll Siegl-nek azzal a kijelentésével is, mely „kalandorságnak” minősíti a Központ ellátottsági tervszámait (2,5-3 állományegység/lakos). Miért lenne ez illúzió, mikor Dániában már most is 7,2, Svédországban 5,9 állományegység jut egy lakosra?

(Katsányi Sándor)

Lásd még 175, 223, 263

Tudományos és szakkönyvtárak

91/216

AMAN, Mohammed M. – HELAL, Ahmed H. – TOCATLIAN, Jacques: The new Bibliotheca Alexandriana = Alexandria. 2.vol. 1990. 3.no. 1-10.p. Bibliogr.

Az új Alexandriai Könyvtár

Lásd még: 91/037

Általános tudományos könyvtár; Együttműködés-nemzetközi; Építési terv; Feladatkör; Nagykönyvtár

Az új Alexandriai Könyvtárat Alexandria városában tervezik felépíteni, ahol az ősi alexandriai könyvtár működött. A tervpályázatot a norvég Snohetta Arkitektur Landskap vállalat nyerte meg. Az épületnek a tenger felé lejtő kör alakú homlokzatot terveztek, amely részben a földbe süllyed – ez a nap ősi egyiptomi ábrázolása. Az Unesco nemzetközi felhívást tett közzé az épület, a gyűjtemények és a gépesítés költségeinek fedezésére és egy nemzetközi könyvtáros iskola létrehozására. A projekt összköltségét 160 millió dollárra becsülik. A könyvtár hét részlegből áll majd: Általános szolgáltatások, Technikai kiegészítő szolgáltatások, Kulturális tevékenységek, Könyvtár, Szakgyűjtemények, Feldolgozás, Nemzetközi könyvtáros iskola és Konferencia központ.

(Autoref.)

Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

91/217

Towards the new Germany – Children's librarianship and reading promotion in the Federal Republic = Int.Rev.Child.Lit.Lib. 5.vol. 1990. 2.no. 127-140.p.

Az új Németország felé – gyermekkönyvtárosság és olvasáspropaganda a Szövetségi Köztársaságban. (2 cikk)

Gyermekkönyvtár; Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Olvasásra nevelés

A közölt cikkek a szerzőknek egy konferencián (Conference on Anglo-German Children's Literature, London, 1990. márc. 14) elhangzott előadásai alapján készültek. Az első a gyermekek könyvtári ellátásának legújabb NSZK-beli modelljeit és ezek könyvtárosképzési vonatkozásait tárgyalja. Azt a problémát emeli ki, hogy nem sikerült biztosítani a könyvtárosok oktatáselméleti képzettségét, és vezetési hiányosságok is vannak. A második cikk azzal foglalkozik, hogy az olvasást hogyan lehet szerzők bevonásával motiválni, továbbá milyen problémák és lehetőségek várhatók az olvasás fejlesztése terén a német újraegyesítés következtében.

(Autoref.)

Iskolai könyvtárak

91/218

HOEBBEL, Niels: 20 Jahre Schulbibliothek. Der Anfang ist gemacht! = Schulbibl.Aktuell. 1990. 4.no. 232-241.p.

Az iskolai könyvtár húsz éve. (Mi történt Klaus Doderer 1970-es felmérése óta?)

Iskolai könyvtár; Könyvtármodell

Húsz éve jelent meg Hamburgban Klaus Doderer könyve „A korszerű iskolai könyvtár” címmel, ezt tekinthetjük a modern iskolai könyvtárügy kezdetének az NSZK-ban. Azóta e téren számos részeredményt könyvelhetünk el, mégsem beszélhetünk az iskolai könyvtárügy teljes körű kiépüléséről.

1. Jóllehet az egyes tartományok e témakörben számos javaslatot, követelményt, ajánlást tettek közzé, máig sincs egységes követelményrendszer. Az iskolai könyvtárak ott a legfejlettebbek, ahol a környezeti feltételek kedvezőek: megfelelő az oktatáspolitikai légkör, az iskolai könyvtárak a kultuszminisztérium, az iskolafenn-

tartók és a közkönyvtárak készséges támogatását élvezik.

2. Az iskolai könyvtárak fejlesztése nem maradhat az egyes települések ügye, ezért a tartományok kultuszminisztériumi helyesen jártak el, mikor tartományi előadót neveztek ki e feladat gondozására.

3. Bár nem kell túlbecsülnünk a tantervek hatását, mégis örvendetes, hogy sok tartományban bekerült az anyanyelvi tantervekbe a könyvtár használata. Más tantárgyak tanterveiben viszont nem szerepel az iskolai könyvtár, bizonyára azért, mert a tantervkészítők ismereteiből és tapasztalataiból is hiányzott.

4. Néhány tartomány iskolaépítési irányelveiben szerepel a könyvtár, sok helyen azonban az irányelvek vagy egyáltalán nem is említik meg, vagy csak rendkívül szűkös alapterülettel. Mindez igen hátrányosan befolyásolja a könyvtári terek kialakulását. Gyökeres változást csak a kötelező alapterületi előírások jelentenének.

5. A kisebb közkönyvtárak munkájának összehangolását, szakmai segítségét, fejlődésük előmozdítását az ún. állami szakmai ellátóhivatások végzik. Közülük néhány megbízást kapott az iskolai könyvtárak kifejlesztésének támogatására is, de az új feladathoz nem kapták meg a szükséges létszámfejlesztést, ezért a meghatalmazás ellenére sem várható el, hogy az iskolai könyvtárakkal intenzíven foglalkozzanak.

6. Néhány tartományban állandó munkacsoport foglalkozik az iskolai könyvtárügy kérdéseivel, gyakran elvi állásfoglalások kidolgozásával is. Rajna-Pfalzban ez a bizottság sorozati formában segédanyagokat ad ki, máshol nincs rendszeres publikáció.

7. Megoldatlan a könyvtárosképzés ügye. A jövőendő pedagógusok még mindig iskolai könyvtári ismeretek nélkül hagyják el a képző intézményeket, bár előrelépés, hogy egyes pedagógustovábbképző intézmények e tárgyban tanfolyamokat szerveznek. A könyvtárosképzés felől tekintve sem jobb a helyzet: a stuttgarti kivételével egyetlen könyvtárosi főiskola sem készít fel kifejezetten az iskolai munkára. Reményre jogosít viszont, hogy a Könyvtárosok Egyesülete javaslatot tett: vegyék fel az NSZK hivatalos foglalkozási jegyzékébe a „diplomás iskolai könyvtáros” kategóriát is. Ez talán módosítja a szakmai képzés rendszerét is.

8. Egyes tartományok pedagógustovábbképző intézetei hasznos segédanyagokat adtak

ki, melyek az iskolai könyvtár felépítésével és használatával, az egyes dokumentumtípusok hasznosításával foglalkoznak.

9. Néhány tartomány kultuszminisztériuma kérdőíves felmérés útján tájékozódott az iskolai könyvtárak helyzetéről. A vizsgálatok nyomán több hasznos intézkedés is született.

10. A legfontosabb kérdés: a személyi ellátottság. A kultuszminisztériumok egyike sem vállalja egyedül a szükséges létszámfejlesztést. Talán megoldást jelentene a Könyvtáros Egyesület javaslata: közös erőből történő létszámfejlesztés és fenntartás. Ha mindkét partner komolyan keresi a megoldást, a közös személyzeti fenntartás járható úttá válik. Az eddigi készségnyilatkozatok sajnos nem biztatók.

Összegezve: az NSZK iskolai könyvtárügyének gyakorlati helyzetét túlnyomórészt a negatívumok jellemzik: elégtelen a személyzet, a helyiség, az állománygyarapítási keret, valamint hiányoznak a központi szolgáltatások. Ennek ellenére a jövő kilátásai nem kedvezőtlenek. A modern iskolai könyvtár elválaszthatatlan része a korszerű, demokratikus oktatási rendszernek, ezt egyetlen számottevő oktatáspolitikai csoportosulás sem vonja kétségbe. A két német állam egyesülése pedig – ha pénzügyi nehézségeket okoz is – alapjaiban reményre jogosít: soha nem volt Németországnak nagyobb szüksége jó iskolai könyvtárakra, mint most.

(Katsányi Sándor)

91/219

OSEI-BONSU, Moses: Secondary school libraries in Ghana: an evaluation study = Int.Rev.Child.Lit.Lib. 5.vol. 1990. 2.no. 87-105.p. Bibliogr. 12 tétel.

Középiskolai könyvtárak Ghánában: értékelő tanulmány

Felmérés; Középiskolai könyvtár

A cikk egy értékelő felmérés eredményeit közli, amelynek során 58 ghánai középiskolai könyvtárat vizsgáltak meg a következő szempontokból: infrastruktúra, állomány, anyagi erőforrások, szervezet, a szolgáltatások használata és hatása a tanulási folyamatra. A felmérésből az derül ki, hogy ezen könyvtárak működése elégtelen, és

nem tudják szolgálni az oktatás megnövekedett igényeit. Ennek okai elsősorban a pénzhiány, a rossz szervezés, és a képzetlen munkaerő. A szerző a tanulmány végén kilencpontos ajánlást ad közre a helyzet megjavítása érdekében, amelyek közül a legfontosabb egy országos politika kidolgozása a középiskolai könyvtárak számára.

(Autoref. alapján)

Egyéb könyvtárak és tájékoztatói intézmények

91/220

MODIGH, Brigitta: Library activities at the workplace = IFLA J. 16.vol. 1990. 4.no. 440-446.p.

Res. francia, német és spanyol nyelven.

Munkahelyi közművelődési könyvtárak. (Európai helyzetkép.)

Szakszervezeti könyvtár; Üzemi műszaki könyvtár

A szerző az IFLA közművelődési könyvtári szekciójának megbízásából számos országban tanulmányozta a munkahelyi könyvtárakat. Már az előzetes kérdőíves felmérésből kiderült, hogy alapján kétféle munkahelyi könyvtár különböztethető meg: közművelődési könyvtárak által működtetett és szakszervezetek által működtetett könyvtárak. Az első típus a skandináv országokra, különösen Svédországra jellemző, a második pedig Kelet-Európára és Franciaországra.

A *svéd modell* alapja a közkönyvtár, de együttműködést tételez fel a szakszervezetek és a vállalatok között. Az üzemi könyvtárral ellentétben a munkahelyi könyvtár célcsoportja az összes alkalmazott, a cél pedig a dolgozók kapcsolódásának-szórakozásának, ill. ingyenes oktatásának, kulturális támogatásának a biztosítása. Ideológiai alapja a kormány azon kulturális célkitűzésének felel meg, amely szerint „kulturális politikát kell kifejleszteni az elhanyagolt csoportok életvitelének és szükségleteinek megfelelően”. Ami a szolgáltatási gyakorlatot illeti, néhány helyhatósági körzetben a közkönyvtár személynézetet hetente-kéthetente kiszállítja a könyveket a munkahelyekre, és elvégzi a könyvek

kikölcsönzését. Más könyvtárak operációs központként működnek, amelyek a munkahelyi könyvképviselőknak adják át a könyveket, ill. nyújtanak módszertani segítséget. Jelenleg Svédország 248 helyhatósági körzetéből 170-ben működik munkahelyi könyvtár, számuk kb. 1000-re tehető. A munkahelyi könyvtárak anyagi támogatásának méltányos részét a közkönyvtáraknak kell állniuk, de 1975/76 óta kormányzati támogatás is létezik. Ezen kívül szükség van az illető vállalatok részleges támogatására is, mert a szegényebb helyhatósági körzetek enélkül képtelenek ellátni ezt a feladatot.

Az *NSZK-ban* történelmi hagyományai vannak a munkahelyi könyvtáraknak. A Második Világháború után gombamódra szaporodtak, s számuk 1950-re elérte a 2500-at – ez 16-szor annyi, mint amennyi ma működik. E könyvtárak nemcsak a dolgozóknak, hanem családtagjaiknak is rendelkezésre állnak. Az alkalmazottak 40-70%-a használja őket. A magán és a közületi szektor közötti éles különbség miatt itt a közkönyvtárak nem tudnak belépni a kereskedelmi vállalatok életébe, így a munkahelyi könyvtárak működtetéséért a vállalat felelős, amely a dolgozóinak járó szociális juttatások egyikének tekintti a könyvtárat.

Franciaországban a munkahelyi könyvtárakat munkahelyi bizottságok működtetik, amelyek között szakszervezeti képviselők is vannak. A könyvtárak a szakszervezetek és a munkáltatók közötti tárgyalások nyomán jönnek létre, és használatuk itt is a dolgozóknak biztosított szociális juttatások egyike. A dolgozóknak a kultúrához való jogát a munkahelyen egy 1985-ös jogszabály szabályozza. Több kísérlet is történt a munkahelyi és a közkönyvtárak közötti együttműködés javítására. Az együttműködésnek különféle típusai jöttek létre. Grenoble-ben pl. a városi könyvtár 14 munkahelyi könyvtárat lát el buszok segítségével, Grivors-ban pedig 27 vállalat részesül ilyen autóbuzos könyvszolgáltatásban. Massy-ban regionális és országos szintű együttműködés folyik az országos könyvközpont útján.

(Novák István)

91/221

BISBROUCK, Marie-Françoise: La médiathèque de la Cité des sciences et de l'industrie = Bull.Bibl.Fr. 35.tom. 1990. 2.no. 136-149.p.

Res. angol nyelven.

A Tudomány és Ipar Városának (Párizs) multi-média könyvtára

Lásd még: KDSZ 88/1012, 90/700

Eszköztár; Információtechnológia; Közművelődési könyvtár

A Médiathèque de la Villette, amely 1986 márciusában nyitotta meg kapuit a nagyközönség számára, kiegészítő és együttműködési kapcsolatokat létesített a Tudomány és Technika Városával (Cité des sciences et de l'industrie) és annak kiállítási területeivel. Célja a tudomány, a technika és az ipar eredményeinek népszerűsítése a laikus nagyközönség köreiben. A cikk ismerteti a médiatár vezetését, szervezetét, állományát és látogatóit, részletesen bemutatva a gyermekrészleget, a szakosított részleget és a Louis Braille termet, közkinccsé téve ennek a nyilvános, kereskedelmi és ipari létesítménynek a jellemzőit és reményeit.

(Autoref.)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

91/222

JONAS, Gisela – JONZECK, Marianne: Bestands-erneuerung ... durch Titel aus der westdeutschen Buchproduktion der Jahre 1986 bis 1990 = Bibliothekar. 44.Jg. 1990. 11.no. 642-646.p.

Az állomány megújítása a volt NDK közművelődési könyvtáraiban az 1986-1990 közötti nyugatnémet könyvtermés címei révén. Az EKZ és a ZIB közös programja

Állománygyarapítás; Állománygyarapítási tanácsadó

A volt NDK közkönyvtáraiban becslések szerint az állomány 20-30%-a teljesen elavult a tartalom, a felfogás ill. az adatok túlhaladottsága miatt, ezért évi 7-8 millió új dokumentumra lenne szükség. Az NSZK művelődési minisztériuma mellett működő német-német könyvtári szakértői bizottság 90 millió DM segély biztosítását javasolta erre a célra, ez kb. 3,3 millió egység beszerzését teszi lehetővé. Ehhez járulnak a szponzorok, az NSZK-beli közkönyvtárak és magán-személyek könyvadományai. (Az utóbbiak „A polgárok könyvet küldenek a német partnerkönyvtáraknak” mozgalom keretében, melyet Gerhard Rauchwetter müncheni író kezdeményezett.)

Az NSZK könyvtárellátó vállalata (Einkaufszentrale für öffentliche Bibliotheken, EKZ) segítséget nyújt a megfelelő könyvek kiválasztásához. 1990 elején a berlini Könyvtárügyi Központtal (Zentralinstitut für Bibliothekswesen, ZIB) együtt ajánló listát állított össze, mely 500 azonnal megrendelhető címet tartalmazott az 1987-89 évi könyvtermésből. Készül egy nagyobb retrospektív ajánló címjegyzék is az NDK közkönyvtárainak állományuk felújításához. Ez az 1986-90-es évek terméséből fog kiválasztani 4 ezer címet (3 ezer ismeretközlő, 600 szépirodalom, 400 gyermekirodalom). A jegyzéket, mely terv szerint 1991 második negyedében fog megjelenni, az NDK közkönyvtárai ingyen megkapják. Tervezett címe: „Retrospektive Titelauswahl für Bestände öffentlicher Bibliotheken in der DDR.” Kiadója: Einkaufszentrale für Öffentliche Bibliotheken GmbH.

(Katsányi Sándor)

91/223

HENDERSON, Martha Vines – HEYSER, Richard G.: Identifying a professional core collection for the librarian of the small- to medium-sized public library = Public Libr.Q. 10.vol. 1990. 3.no. 15-28.p.

Szakmai alapl művek kiválasztása a könyvtáros számára kis és közepes méretű közművelődési könyvtárakban

Ajánló bibliográfia [forma]; Állománygyarapítási tanácsadó; Könyvtártudományi szakirodalom; Közművelődési könyvtár